

V Bruseli 25. 4. 2018
COM(2018) 235 final

**SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNE MU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

**Hodnotenie *ex post* projektu Európske hlavné mestá kultúry na rok 2016 (Donostia-San
Sebastián a Vroclav)**

{SWD(2018) 140 final}

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

Hodnotenie *ex post* projektu Európske hlavné mestá kultúry na rok 2016 (Donostia-San Sebastián a Vroclav)

1. Úvod

Táto správa sa predkladá v súlade s článkom 12 rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady č. 1622/2006/ES z 24. októbra 2006 o činnosti Spoločenstva na podporu projektu Európske hlavné mesto kultúry na roky 2007 až 2019¹, v ktorom sa stanovuje, že Komisia každý rok zabezpečí vonkajšie a nezávislé hodnotenie výsledkov projektu Európske hlavné mesto kultúry za uplynulý rok a predloží správu o tomto hodnotení Európskemu parlamentu, Rade a Výboru regiónov².

Záver a metodika hodnotenia *ex post* sa bližšie uvádzajú v priloženom pracovnom dokumente útvarov Komisie.

2. KONTEXT AKCIE

2.1. Akcia EÚ na podporu projektu Európske hlavné mesto kultúry (EHMK)

Od začiatku projektu Európske hlavné mesto kultúry v roku 1985³ (na medzivládnej úrovni) sa schéma postupne vyvíjala, až v roku 1999 dosiahla formát plnohodnotnej akcie EÚ⁴. V súčasnosti sa tento projekt upravuje rozhodnutím č. 445/2014/EÚ⁵, ale na mestá, ktoré boli vymenované ako EHMK na roky do 2019, sa vzťahuje rozhodnutie č. 1622/2006/ES.

Akcia EHMK má vyzdvihnúť bohatstvo a rozmanitosť európskych kultúr, ako aj ich spoločné črty, a tým podporiť lepšie vzájomné porozumenie medzi európskymi občanmi. Má takisto stimulovať dlhodobý rozvoj miest založený na kultúre v širšom ponímaní slova, čo zahŕňa sociálno-hospodárske vplyvy, posilnenie spolupráce medzi kultúrnymi subjektmi, umelcami a mestami v Európe, ako aj zapojenie miestnych občanov aj cudzincov do kultúrneho života a účasť na ňom.

2.2. Výber a monitorovanie EHMK na rok 2016

V súlade s rozhodnutím č. 1622/2006/ES získali právo organizovať podujatie EHMK v roku 2016 dva členské štáty: Španielsko a Poľsko.

Dvojfázový výberový proces (užší zoznam a konečné odporúčanie) vykonalí súbežne príslušné orgány týchto dvoch členských štátov (t. j. ich príslušné ministerstvá kultúry). Panel trinástich členov – z ktorých šiestich vymenúva dotknutý členský štát a zvyšných siedmich európske inštitúcie a orgány – preskúmal ponuky kandidátskych miest na základe cieľov

¹ Ú. v. EÚ L 304, 3.11.2006, s. 1.

² Celý text na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/ecoc-2016-evaluation-en_0.pdf.

³ Uznesenie ministrov zodpovedných za kultúrne záležitosti, ktorí sa stretli v rámci Rady, týkajúce sa každoročného podujatia s názvom „Európske mesto kultúry“ (85/C 153/02) z 13. júna 1985.

⁴ Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady 1419/1999/ES z 25. mája 1999 o akcii Spoločenstva na podporu podujatia Európske hlavné mesto kultúry pre roky 2005 až 2019 (Ú. v. ES L 166, 1.7.1999, s. 1). Toto rozhodnutie bolo zmenené rozhodnutím Európskeho parlamentu a Rady 649/2005/ES (Ú. v. EÚ L 117, 4.5.2005, s. 20).

⁵ Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 445/2014/EÚ zo 16. apríla 2014, ktorým sa ustanovuje akcia Únie s názvom Európske hlavné mestá kultúry na roky 2020 až 2033 (Ú. v. EÚ L 132, 3.5.2014, s. 1).

a kritérií stanovených v rozhodnutí č. 1622/2006/ES. Do súťaže v roku 2010 vstúpilo 15 miest v Španielsku a 11 miest v Poľsku a panel v roku 2011 odporučil, aby bol titul EHMK na rok 2016 udelený mestám Donostia-San Sebastián a Vroclav⁶. Rada Európskej únie formálne tieto dve mestá vymenovala v máji 2012⁷.

Následne boli obidve mestá monitorované: postup príprav miest monitorovala a usmerňovala skupina zložená zo siedmich nezávislých odborníkov vymenovaných inštitúciami a orgánmi EÚ, ktorí kontrolovali aj dodržiavanie programu a záväzkov, na základe ktorých boli mestá vybraté. Zástupcovia miest Donostia-San Sebastián a Vroclav sa zúčastnili dvoch oficiálnych monitorovacích stretnutí, ktoré zvolala Komisia na jeseň 2013 a na jar 2015. Skupina po skončení monitorovacieho procesu odporučila Komisii udeliť obidvom mestám Donostia-San Sebastián a Vroclav cenu Meliny Mercouriovej v hodnote 1,5 milióna EUR. Peňažná cena – financovaná z programu Kreatívna Európa⁸ – bola týmto dvom EHMK vyplatená na jeseň 2015.

2.3. Témy a zameranie dvoch EHMK v roku 2016

Žiadosť mesta Donostia-San Sebastián mala názov „Cultura para la convivencia“ (Kultúra pre spolužitie) a jej konotácia bola veľmi miestne orientovaná: pri jej vypracovaní sa vychádzalo z nedávnej minulosti mesta, ktoré desaťročia sužovali teroristické aktivity.

Keďže kultúrna ponuka mesta a kapacita jej kultúrneho sektora boli v čase žiadosti už vyvinuté, pozornosť sa sústredila viac na podporenie kvalitatívne odlišných projektov zameraných na citlivé témy, ako sú násilie alebo terorizmus, s cieľom pomôcť občanom nájsť zmysel vyrovnania sa so svojou minulosťou.

Základmi programu boli dve koncepcie „Spolužitie“ a „Mesto“. Spolužitie bolo vyjadrené okolo troch osí: „Maják mieru“, „Maják života“ a „Maják hlasov“, ktoré boli zamerané príslušne na integráciu a spolužitie; zdravie, prácu a životné prostredie; a komunikáciu. Koncepcia mesta pôsobila prierezovo poskytnutím metodík – v oblastiach udržateľnosti jazykovej rôznorodosti, kritického myslenia prostredníctvom súčasného umenia, zapojenia občanov, prepojenia medzi kultúrou a technológiou a vývoja interaktívnych situácií v kultúrnych priestoroch –, ktoré mali pomôcť všetkým jednotlivým projektom dosiahnuť ich vlastné ciele.

Žiadosť Vroclavu bola založená na širšej stratégii mesta Vroclav, v ktorej sa zdôrazňuje potenciál podpory mestského rozvoja uprednostňovaním investícií do kultúrnych a športových podujatí a infraštruktúry.

„Metamorfózy kultúry“ bola všeobecná prijatá koncepcia, ktorá slúžila ako metafora historickej premeny mesta aj súčasných procesov kultúrnej a sociálnej zmeny (vrátane globalizácie, prisťahovalectva, rozširovania EÚ a rastúcej úlohy digitálnej komunikácie). Výraz „Priestory pre krásu“ bol použitý ako slogan pre program EHMK, keďže zámerom bolo „vytvoriť priestory na obnovenie prítomnosti krásy vo verejnom živote a v každodenných zvykoch“.

Vroclav priniesol veľmi jasnú víziu, najmä pokiaľ ide o dlhodobé ciele, ktoré sa pohybovali od zvýšenia informovanosti o kultúrnej identite Vroclavu/Dolného Sliezska a jej uznania, cez

⁶ Všetky správy panela o predbežnom výbere, výbere a monitorovaní sú k dispozícii na tejto webovej stránke: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm.

⁷ Rozhodnutie Rady 2012/8380/EÚ z 10. mája 2012.

⁸ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1295/2013 z 11. decembra 2013, ktorým sa ustanovuje program Kreatívna Európa (2014 až 2020) a zrušujú rozhodnutia č. 1718/2006/ES, č. 1855/2006/ES a č. 1041/2009/ES (Ú. v. EÚ L 347, 20.12.2013, s. 221).

vytvorenie verejných priestorov pre spoločenské aktivity a tvarovanie občianskych postojov, po zvýšení počtu navštevujúcich turistov. Kultúrne podujatia boli organizované v odborových podprogramoch (napr. architektúra, film, opera atď.) a odohrávali sa na štyroch „pódiách“ podľa cieľa, pričom siahali od dialógu s miestnymi obyvateľmi po predvedenie úlohy mesta v európskej a svetovej kultúre.

3. EXTERNÁ ŠTÚDIA

3.1. Podmienky hodnotenia

V rámci hodnotenia sa skúma vykonávanie a realizácia dvoch programov EHMK na rok 2016 v celom ich životnom cykle, od úplného začiatku po úvahy o udržateľnosti a odkaze.

Konkrétne sa hodnotila významnosť, efektívnosť, účinnosť a udržateľnosť dvoch EHMK na rok 2016 a skúmala sa pridaná hodnota EÚ a súlad a doplnkovosť akcie s inými iniciatívami EÚ. Napokon sa vyvodzujú individuálne a všeobecné závery vyplývajúce zo skúseností z uvedených dvoch programov a zvažujú sa dôsledky pre budúcich držiteľov titulu EHMK, žiadateľov a inštitúcie EÚ.

3.2. Metodika a obmedzenia zvoleného postupu

Hodnotenie a jeho metodika sú vypracované tak, aby spĺňali požiadavky rozhodnutia č. 1622/2006/ES a prispievali k podrobnejšiemu chápaniu výsledkov a úspechu akcie. Hodnotenie predstavuje najmä cennú príležitosť na kritické zváženie minulého roka s cieľom vyzdvihnúť ponaučenia a odporúčania na pretvorenie súčasných poznatkov a chápania so zreteľom na nové skúsenosti hostiteľských miest.

Pokiaľ ide o predchádzajúce hodnotenia EHMK za roky 2007 – 2015, intervenčná logika hodnotiteľov bola založená na hierarchii cieľov zodpovedajúcich rozhodnutiu č. 1622/2006/ES.

Na to, aby boli výsledky porovnateľné, sa v metodike tohto hodnotenia použil postup získavania a analýzy dôkazov použitý v predchádzajúcich hodnoteniach akcie⁹.

Hodnotenie bolo založené na dvoch druhoch údajov a príslušných zdrojov:

- primárne údaje zahŕňali údaje získané počas terénnej práce alebo údaje poskytnuté každým EHMK, ako sú rozhovory, online dotazníky a prieskumy; rozhovory boli zamerané najmä na získanie rôznych pohľadov na každé EHMK vrátane názorov riadiacich tímov, subjektov zodpovedných za rozhodovanie na miestnej a vnútroštátnej úrovni, kľúčových kultúrnych subjektov, rôznych partnerov zapojených do realizácie programu a viacerých organizácií, ktoré buď viedli samotné projekty, alebo sa na nich zúčastnili,
- sekundárne zdroje údajov zahŕňali dokumenty EÚ, pôvodné ponuky a žiadosti, vnútorné správy súvisiace s procesom žiadosti, monitorovacie a hodnotiace správy, štúdie a správy, ktoré EHMK vypracovali alebo si ich objednali, programy podujatí, propagačné materiály a webové sídla, štatistické údaje o kultúre a cestovnom ruchu a kvantitatívne údaje o finančných prostriedkoch, činnostiach, výstupoch a výsledkoch, ktoré poskytli EHMK,
- hodnotenie nezahŕňa širšiu verejnú konzultáciu. Ako sa vysvetľuje v pláne¹⁰, akcia sa považuje za miestnu. Medzinárodná účasť je roztrúsená v Európe a mimo nej a ťažko sa posudzuje. Na druhej strane, vyjadrené názory by vychádzali z účasti na

⁹ Pozri predchádzajúce hodnotiace správy na adrese: https://ec.europa.eu/culture/evaluations_en.

¹⁰ http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2016_eac_015_evaluation_ecoc_2016.pdf

konkrétnych podujatiach a neposkytli by užitočné informácie na hodnotenie akcie EHMK ako celku.

Tak ako v prípade všetkých predchádzajúcich hodnotení EHMK *ex post*, aj tu sa Komisia domnieva, že prijatá metodika je vhodná na vypracovanie správy, ktorá poskytne dostatočne pevný základ na vyvodenie praktických záverov o výsledkoch projektov EHMK.

Obmedzujúci je však nedostatok východiskových údajov, ktoré by sa integrovali do porovnávacej štúdie mesta pred získaním titulu na začiatku roka, na ktorý sa titul udeľuje, a po realizácii roka EHMK. Tieto údaje sa považujú za veľmi dôležité na dosiahnutie vyváženého pohľadu podporeného presvedčivými a dostatočnými údajmi o skutočnom vplyve akcie na mesto. Rozpočet vyčlenený na hodnotenie (približne 70 000 EUR každý rok) je však úmerný nízkej úrovni financovania EÚ, ktoré sa poskytuje priamo projektu EHMK (1,5 milióna EUR – cena Meliny Mercouriovej), a neumožňuje vykonanie štúdie pred akciou (východisková situácia) a štúdie po akcii (*ex post*). Vedľajší dôsledok skromného rozpočtu je, že zhromažďovanie primárnych údajov je skôr kvalitatívne ako kvantitatívne; zatiaľ čo kvalitatívne údaje sú v hodnotení veľmi významné, nedostatok kvantitatívnych údajov sa prejavuje v menšej spoľahlivosti, napríklad v procese preukázania objektívnych výsledkov a vplyvov projektu EHMK, pokiaľ ide o zvýšenie účasti na kultúre.

Závery správy sú preto podložené viac širokou základňou kvalitatívnych a subjektívnych údajov (napr. názory a stanoviská rôznych druhov zainteresovaných strán) ako komplexným súborom kvantitatívnych údajov.

Komisia si je plne vedomá takýchto obmedzení, ktoré už boli identifikované a oznámené v pracovnom dokumente jej útvarov priloženom k návrhu rozhodnutia o ustanovení akcie Únie na podporu projektu EHMK na roky 2020 až 2033, a tieto obmedzenia akceptuje¹¹. Pokiaľ ide o túto ťažkosť, v následnom návrhu a rozhodnutí Komisie, ktoré napokon prijali Európsky parlament a Rada¹², sa plánuje, že samotné vybrané mestá sa stanú hlavnými realizátormi hodnotiaceho procesu, keďže majú lepšiu možnosť viesť východiskové údaje a zhromažďovať primárne údaje o vplyve titulu.

V tejto súvislosti je vhodné vyzdvihnúť, že Donostia-San Sebastián a Vroclav si objednali miestne výskumné činnosti¹³ – príslušne prostredníctvom nadácie San Sebastián a Inštitútu sociológie Univerzity vo Vroclave –, aby zlepšili ich poznatky o vplyve projektu EHMK na hlavné zainteresované strany, ako sú kultúrne inštitúcie, kultúrne a kreatívne odvetvia a občania, ako aj o ukazovateľoch, ako sú medzinárodné rozmery a hospodárstvo.

Napokon, napriek nedostatku kvantitatívnych údajov a iných nezávislých dôkazov Komisia verí, že dôkazy zhromaždené na podporu hodnotenia sú dostatočne hodnoverné, a zverejňuje svoje celkové hodnotenie a závery, o ktorých sa domnieva, že poskytujú všeobecne pravdivý a úplný obraz akcie EHMK 2016.

¹¹ Pozri SWD(2012) 226 final, bod 2.4.4.

¹² Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 445/2014/EÚ, pozri poznámku pod čiarou č. 5.

¹³ V čase dokončenia európskeho hodnotenia akcie EHMK boli niektoré výsledky tohto výskumu ešte len predbežné. Pri európskom hodnotení sa tieto sekundárne informácie využili v maximálnej miere, ale nebolo možné použiť konečné výsledky.

4. HLAVNÉ ZISTENIA VYPLÝVAJÚCE Z HODNOTIACEJ SPRÁVY

4.1. Relevantnosť akcie EHMK a projektu EHMK na rok 2016

Podľa zistení hodnotenia dve hostiteľské mestá vypracovali a realizovali kultúrne programy, ktoré boli v súlade s článkom 167 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, pokiaľ ide o príspevok Únie „k rozkvetu kultúr členských štátov“, a boli významné pre tento článok. Usporiadanie projektu EHMK prispelo aj k hospodárskemu a sociálnemu rozvoju v týchto dvoch mestách, najmä v mestskom kontexte, čo je takisto v súlade s cieľmi rozhodnutia č. 1622/2006/ES.

V hodnotení sa konštatuje, že v programe mesta Donostia-San Sebastián sa zohľadnili miestne otázky a kontext, pričom sa dôrazne zameriaval na sociálne a politické aspekty. So zreteľom na skutočnosť, že existujúca kultúrna ponuka mesta už bola veľmi slušná s vysokým počtom medzinárodných návštevníkov a veľkými celoeurópskymi festivalmi, bolo prijaté rozhodnutie využiť projekt EHMK na podporu silnejších väzieb s novými európskymi kultúrnymi subjektmi – najmä v prípade menších kultúrnych organizácií –, predovšetkým však s odhodlaním poskytnúť nový druh citlivého obsahu významného pre komplexnú identitu mesta a sociálnu a individuálnu pohodu jej obyvateľov, čo má takisto jasný európsky rozmer.

Vroclav sformuloval program s jasnými dlhodobými cieľmi, silným európskym rozmerom a súvislou interakciou so širšou stratégiou rozvoja mesta. Program bol zameraný na ďalšie posilnenie európskeho charakteru mesta, prilákanie domácich a medzinárodných turistov, zlepšenie jeho kultúrnej infraštruktúry, rozšírenie publika a zvýšenie aktívnej účasti občanov na kultúrnych aktivitách. V programe sa preskúmali aj niektoré z najproblematickejších prvkov nedávnej histórie mesta, najmä presun obyvateľov medzi Sovietskym zväzom, Poľskom a Nemeckom, ktorý sa uskutočnil na konci druhej svetovej vojny.

4.2. Efektívnosť

Z dostupných dôkazov (najmä kvalitatívnych) celkovo vyplýva, že projekt EHMK je naďalej efektívnou akciou EÚ, ktorá poskytuje dobrú úroveň návratnosti na úrovni EÚ za pomerne malú investíciu EÚ: samotné udelenie titulu má silný pákový efekt na objem financovania, ktoré hostiteľské mestá venujú návrhu a realizácii kultúrneho programu v rámci projektu EHMK, vytvára silný záujem a priťahuje financovanie zo širokého radu zainteresovaných strán vrátane regionálnych a vnútroštátnych orgánov a súkromných prispievateľov. Navyše absolútna hodnota ceny Meliny Mercouriovej, ktorá je jediným peňažným príspevkom, ktorý hostiteľské mestá dostanú od Európskej únie, je minimálna (1,5 milióna EUR pre jedno EHMK) v porovnaní s celkovými nákladmi projektu EHMK: operačné výdavky projektu EHMK pre rok 2016 boli približne 86,4 milióna EUR pre Vroclav a 49,6 milióna EUR pre Donostia-San Sebastián.

Na úrovni mesta zriadili Donostia-San Sebastián aj Vroclav veľmi silné a úspešné realizačné mechanizmy a riadiace opatrenia a obidve mestá využili vnútroštátne prostriedky a prostriedky EÚ (napr. Európsky fond regionálneho rozvoja) na realizáciu kultúrnych programov vysokej umeleckej kvality a výrazne väčšieho rozsahu ako zvyčajne.

Z hodnotenia takisto vyplýva, že usporiadanie projektu EHMK si stále vyžaduje veľa zdrojov, čo môže byť veľmi náročné: napríklad v meste Donostia-San Sebastián sa jeho skutočný rozpočet výrazne znížil v porovnaní s fázou pôvodného návrhu (zníženie o vyše 40 %), čoho dôvodom bol príliš ambiciózny pôvodný návrh, ale aj veľký tlak na rozpočty verejného sektora na všetkých územných úrovniach, politický tlak na prioritizáciu rozpočtov v iných otázkach mesta a nedostatočná kapacita na získanie financovania zo súkromného sektora v spojení so zlými hospodárskymi podmienkami.

4.3. Účinnosť

Obidvaja držiteľia titulu EHMK úspešne dosiahli krátkodobé ciele uvedené vo svojich žiadostiach, najmä realizáciu rozsiahlych a inovačných kultúrnych programov s európskym rozmerom a so silnou účasťou občanov. Napriek tomu, že tieto dve mestá mali úplne odlišné vízie, programy a štýly realizácie, obidve projekt EHMK účinne využili na preskúmanie a vyjadrenie tém miestneho záujmu s európskym ohlasom.

Donostia-San Sebastián podporoval činnosti, ktoré sa jasne odlišovali od jeho existujúcej kultúrnej ponuky; projekt EHMK sa využil na riešenie zložitej a citlivej otázky – a to násilie v minulosti a nezhody, ktoré majú komunity mesta medzi sebou – a nielen na jednoduché začlenenie do kultúrneho programu na zabavenie miestneho a medzinárodného publika či propagáciu mesta. Hoci sa v hodnotení uznáva, že išlo o „odvážnu voľbu“, priznáva sa takisto, že je ťažké kvantitatívne merať a chápať budúce spoločenské vplyvy tejto voľby. Aj keď mesto Donostia-San Sebastián sa nezaoberalo zvýšením svojho už aj tak výrazného medzinárodného profilu prostredníctvom medzinárodnej komunikácie a prilákania turistov, z číselných údajov aj tak vyplýva, že na podujatiach projektu EHMK sa zúčastnilo celkovo 1,08 milióna ľudí, z ktorých 5 – 10 % boli medzinárodní návštevníci.

Na druhej strane miestne kultúrne subjekty zažili významné rozšírenie siete: takmer 80 % organizácií, ktoré sa zapojili do projektu EHMK, spolupracovali s inými organizáciami, vo väčšine prípadov budovali nové profesijné vzťahy, ktoré by bez roka EHMK pravdepodobne nevznikli.

Vroclav realizoval rozsiahly kultúrny program ako súčasť svojej širšej stratégie rozvoja mesta, ale osobitne úspešný bol, aj pokiaľ ide o prilákание medzinárodných návštevníkov: podľa prieskumu vykonaného pre mesto Vroclav navštívilo v roku 2016 Vroclav 5 miliónov turistov, z ktorých 1,6 milióna pochádzalo z cudzej krajiny. Z údajov Centrálného štatistického úradu Poľska takisto vyplýva, že v porovnaní s rokom 2015 bývalo v roku 2016 vo vroclavských hoteloch o 50 000 medzinárodných turistov viac. Projekt EHMK takisto účinne posilnil kultúrnu spoluprácu a sieť v meste a s medzinárodnými subjektmi: dve tretiny realizovaných projektov malo medzinárodné prepojenie a oznámilo spoluprácu v rôznych formách s organizáciami alebo umelcami v 42 iných krajinách – väčšinou európskych, ale aj v krajinách ako Brazília, Japonsko a USA. Komunikačná stratégia vo všeobecnosti bola takisto účinná. V roku 2016 bolo zverejnených približne 5 500 článkov v tlači o projekte EHMK v Poľsku a v 38 iných krajinách.

Tieto prínosy by sa bez pridelenia titulu EHMK pravdepodobne nerealizovali v rovnakom rozsahu; v tomto zmysle akcia EHMK vytvorila jasnú európsku pridanú hodnotu.

4.4. Udržateľnosť

Záverom hodnotenia je, že dve EHMK roku 2016 majú veľmi odlišný potenciál pre udržateľnosť svojich činností a lepšie riadenie kultúry.

Pokiaľ ide o Donostia-San Sebastián, plánovanie odkazu projektu EHMK bolo všeobecne obmedzené, od začiatku chýbala jasná formálna stratégia a politické strany nemali spoločnú

predstavu o tom, ako by mal vyzerat odkaz projektu EHMK. Hoci kultúrne subjekty v zásade stále existujú a stále prinášajú silný kultúrny obsah presahujúci rok 2016, dôvodom je skôr sila existujúcej kultúrnej stopy mesta ako nejaký konkrétny odkaz programu EHMK.

Na druhej strane bolo plánovanie odkazu omnoho vypracovanejšie a koordinovanejšie vo Vroclave a ponúkalo veľký potenciál pre dlhodobú udržateľnosť vplyvu projektu EHMK – aj vďaka silnému a lineárnemu politickému vodcovstvu. Podkladom pre túto stratégiu boli aj viaceré prieskumy a hodnotenia činností vykonaných Univerzitou vo Vroclave počas roka EHMK. Štruktúra realizácie projektu EHMK a oddelenia mesta pre sociálne veci a kultúru predložili návrh stratégie na obdobie 2017 – 2020 a ďalej: „Kultúra – súčasnosť!“ (Kultúra – Obecnosť!). Navyše bude ďalej prebiehať projekt „mikroGRANTY“, čo je podporná grantová iniciatíva s cieľom budovať miestnu kultúrnu kapacitu.

4.5. Koherentnosť

Akcia EHMK je významná a doplnková pre rôzne politiky a programy EÚ, ovplyvňuje nielen zainteresované strany z oblasti kultúry, ale aj zainteresované strany v oblasti zamestnanosti (so svojím vplyvom napríklad na budovanie kapacít), podnikania (napríklad do projektu EHMK bolo zapojených 14 % firiem z kultúrneho a kreatívneho sektora vo Vroclave, t. j. približne 450 z vyše 3 000 firiem, pričom 52 % z nich malo pocit, že malo komerčný úžitok z EHMK, a 40,7 % uviedlo zvýšenie obratu počas roka 2016) či cestovného ruchu (v roku 2016 bývalo vo vroclavských hoteloch v porovnaní s rokom 2015 o 50 000 medzinárodných turistov viac). Môže takisto stimulovať investície do kultúrnej infraštruktúry spolufinancované z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, čoho príkladom je značný úspech novootvorenej koncertnej sály Národné fórum hudby vo Vroclave spolufinancovanej z EFRR (s viac ako 500 000 návštevníkmi v roku 2016).

4.6. Pridaná hodnota EÚ

Ako už bolo uvedené a znázornené vyššie, akcia EHMK mala dosah, ktorý by konanie samotných členských štátov nezabezpečilo.

Samotná „značka“ je kľúčový aspekt pridanej hodnoty EÚ tejto akcie, lebo pôsobí ako významný generátor záujmu zainteresovaných strán nielen z mesta, ale aj z ďaleka a poskytuje veľký rozsah pre európsku spoluprácu pre partnerstvo a prenos osvedčených postupov, napríklad vo forme budovania spoľahlivého riadenia realizácie projektu EHMK, zvýšenia kapacity miestnych kultúrnych organizácií či prilákania nápadov na projekty od miestnych obyvateľov.

5. HLAVNÉ ODPORÚČANIA, ZÁVERY A KROKY KOMISIE

Komisia vyvodzuje z tejto správy záver, že akcia EHMK je naďalej významná na úrovni EÚ a takisto veľmi cenná pre hostiteľské mestá a zároveň prináša rozsiahle kultúrne programy s pozitívnymi výstupmi a vplyvmi, ktoré však nie je možné v tejto fáze hodnotenia v plnej miere posúdiť, keďže je príliš skoro po realizácii roka EHMK. Ako už bolo uvedené, v tomto ohľade môžu spoľahlivejší obraz poskytnúť len hodnotenia vykonané samotnými hostiteľskými mestami.

Komisia sa ďalej domnieva, že programy realizované dvoma držiteľmi titulu na rok 2016:

- boli inovačné a v súlade s cieľmi akcie EHMK,
- odrážali európsky rozmer (najmä Vroclav, v menšej miere Donostia-San Sebastián, keďže projekt EHMK sa v tomto druhom meste omnoho viac zameriaval na miestnych obyvateľov),

- zapájali miestnych obyvateľov a zainteresované strany (v meste Donostia-San Sebastián sa do 60 % projektov rôznymi spôsobmi zapojili miestni ľudia a bolo poskytnutých 10 493 hodín dobrovoľníckej práce, zatiaľ čo Vroclav navrhla aktivity zamerané na konkrétne skupiny),
- priniesli kultúru novému publiku prostredníctvom špecifických stratégií (ako napríklad „Vlny energie“ v Donostii-San Sebastián a „mikroGRANTY“ vo Vroclave) a
- mohli viesť k fyzickým odkazom (vo forme novej alebo renovovanej kultúrnej a logistickej infraštruktúry ako vo Vroclave) alebo nehmotným odkazom (vytvorením priestoru a prostriedku, ktoré pomohli komunitám rozprávať sa o minulých nezhodách, chápať ich a vyrovnáť sa s nimi a pomohli mestu a jeho obyvateľom spolunažívať v budúcnosti, ako to bolo v Donostii-San Sebastián), aj keď v Donostii-San Sebastián chýbalo riadne plánovanie odkazu.

Tieto hlavné zistenia potvrdzujú zistenia vyplývajúce z hodnotení EHMK v roku 2015 a z predchádzajúcich rokov, t. j. držiteľia titulu EHMK realizujú kultúrne programy, ktoré sú rozsiahlejšie a inovačnejšie ako zvyčajná ročná kultúrna ponuka miest, so silným európskym rozmerom a zapojením miestnych občanov, ako aj medzinárodných návštevníkov v súlade s cieľmi zmluvy a akcie EHMK.

Ďalším problémom vyplývajúcim z externej štúdie – čiastočne v súlade so zisteniami predchádzajúcich hodnotení projektu EHMK – je nedostatok východiskových údajov. Ideálny spôsob hodnotenia akcie EHMK by znamenal vykonanie hodnotiacej štúdie *ex ante* aj *ex post*. Rozpočtové¹⁴ a časové¹⁵ obmedzenia však umožňujú len vykonanie hodnotenia *ex post*, čo vedie k nedostatku jednoznačných dôkazov o prínosoch a vplyvoch akcie.

Spoluzákonnodarcovia uznali túto ťažkosť. Európsky parlament a Rada sa prijatím rozhodnutia č. 445/2014/EÚ, ktoré sa bude uplatňovať na tituly EHMK od roku 2020 do roku 2033, rozhodli presunúť bremeno hodnotenia z Komisie na držiteľov titulu, keďže títo držiteľia titulu sú hlavnými financovateľmi a príjemcami akcie EHMK a vedia lepšie získať všetky potrebné údaje. Táto požiadavka povzbudí činnosti zberu údajov kandidátskych miest a budúcich držiteľov titulu od skorých fáz programu. Takto prispeje aj k lepšej realizácii akcie EHMK na základe cieľov stanovených pre rok, v ktorom sú mestá nositeľmi titulu. Komisia na pomoc mestám v tejto činnosti zverejnila na svojom webovom sídle usmernenia¹⁶.

Po ôsmich podobných ročných hodnoteniach – zakaždým pre iný pár miest EHMK – obsahuje externá štúdia len obmedzený počet odporúčaní a väčšina z nich je veľmi špecifická a týka sa neoficiálnych rozmerov celkovej akcie EHMK. Užitočne dopĺňajú mnohé odporúčania vydané v predchádzajúcich rokoch a podporené Komisiou, najmä potrebu včas zriadiť inštitucionálne mechanizmy, vybudovať stabilný a efektívny realizačný tím, ktorý bude mať silnú politickú podporu, zabezpečiť vnútroštátnu akceptáciu a účasť, zabezpečiť správnu vyváženosť medzi kontrolou a umeleckou nezávislosťou, udržiavať angažovanosť kultúrnych zainteresovaných strán, začleniť európsku spoluprácu do kultúrneho programu, a zároveň aktívne sa usilovať o zvýšenie účasti na kultúre, a plánovať odkaz v skorom štádiu¹⁷. Komisia

¹⁴ Rozpočet vyčlenený na hodnotiace činnosti zodpovedá výške priameho financovania obidvoch EHMK zo zdrojov EÚ, ktoré je obmedzené na 1,5 milióna EUR – cena Meliny Mercouriovej pre jedno EHMK.

¹⁵ V rozhodnutí č. 1622/2006/ES sa vyžaduje, aby Komisia uskutočnila hodnotenie hneď po skončení roka, na ktorý sa titul udeľuje.

¹⁶ K dispozícii na adrese: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/capitals-culture-city-own-guide_en.pdf.

¹⁷ Pozri zhrnutie predchádzajúcich odporúčaní na adrese: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/ecoc-compendium-recommendations_en.pdf.

súhlasí s celkovým odporúčaním hodnotiteľa, že akcia EHMK by mala pokračovať, a v rozhodnutí č. 445/2014/EÚ sa už plánuje jej pokračovanie do roku 2033. Konkrétnejšie hodnotiteľ odporúča, aby mestá zhromažďovali a analyzovali veľké dáta (big data) a aby sa formulár žiadosti o EHMK preskúmal s cieľom zistiť, ako to uchádzajúce sa mestá plánujú urobiť. Hoci Komisia uznáva záujem hostiteľských miest lepšie využívať veľké dáta (big data), nemôže do formulára žiadosti začleniť kritériá, ktoré nie sú výslovne uvedené v rozhodnutí, ktorým sa upravuje akcia EHMK. Preskúma však, ako možno otázku veľkých dát (big data) lepšie riešiť v jej usmerneniach na hodnotenie, ako odporúča aj hodnotiteľ.

Komisia sa ďalej stotožňuje s odporúčaním hodnotiteľov, že formálna a neformálna podpora poskytnutá monitorovacej skupine vo fáze vývoja projektu EHMK má zásadný význam a mala by sa poskytovať ďalej vrátane návštev vymenovaných miest.

Napokon, pokiaľ ide o odporúčania osobitne adresované inštitúciám EÚ, Komisia poukazuje na to, že ako odporúča hodnotiteľ, v správach o pokroku a monitorovaní sa už výslovne zohľadňujú otázky pokryté kritériami výberu stanovenými v rozhodnutí č. 445/2014/EÚ, a že návrhy miest na monitorovanie a hodnotenie sa posudzujú v rôznych časových obdobiach v priebehu postupov výberu a monitorovania.